

George Vulturescu

**Ștefan Aug. Doinaș
„Tiparele eterne”
și poetica orizontalității
(Eseu)**

Cluj-Napoca, 2018

CUPRINS

I. Conjurația „locului privilegiat” și „tiparele eterne”	7
II. Poetica lui Ștefan Aug. Doinaș.....	21
A. Orizantalitate și imaginar.....	22
1. Câmpia – „stihie mai limpede ca zarea”	22
2. „Orizantalitate” și imaginar	27
3. Motive poetice ale câmpiei (roua, râul, izvoarele, arborele)	46
3.1. Roua	46
3.2. Râul	54
3.3. Izvoarele	59
3.4. Arborele	61
4. Marea – „oglină răzvrătită”	72
5. Paradigme ale „orizantalității” în poezia lui Ștefan Aug. Doinaș.....	79
6. Efigii tutelare: „bufnița” sau „mistrețul”?	90
a) Efigii ale păsărilor (bufnița, păunul)	90
b) Efigii ale animalelor – Mistrețul cu colți de argint	95
1. Semnificații zoomitologice ale mistrețului	96
2. Interferențe culturale – J. W. Goethe, Erbkönig – Regele ielelor și Alfred de Vigny, La mort du loup – Moartea lupului	97
3. Mistrețul – animal impur	102
4. Sunetul de corn.....	104
5. Tema „vânătorii” în alte poeme	107

6. Poemul-replică: „Vânătoare cu șoim”	111
B. Spațiul burgului	117
1. „Linea ornata” – galbul.....	117
2. Vraja burgului. Configurații	123
3. Un program cerchist: „ <i>resurecția baladei</i> ”.	
Teoreticianul Radu Stanca	133
4. Baladele lui Ștefan Aug. Doinaș.....	145
C. Masca – etalon al ființei creatoare	170
1. Măștile adevărului poetic – problema adevărului poetic	170
2. Autor și „personaj”	174
3. Simulare și mască.....	177
4. „ <i>Parură</i> ” și heteronimie.....	186
5. Poezia ca „joc și înscenare”	192
Motive poetice.....	206
1. Aventurile lui Proteu	206
2. Lamentații.....	213
3. Oedip și Sfinxul	217
a) Ochiul „paing”	217
b) Ochiul care vânează	221
D. Psalmii	229
a) Ștefan Aug. Doinaș – „ <i>poet religios</i> ”?	229
b) Poezia religioasă și „ <i>psalmul polimorf</i> ”	234
c) Rezistența la modele	255
d) Poet al distanței	266
e) Scrisul e palimpsestul existenței lui Dumnezeu	273
Jurnal. (Adaos la Psalmi).....	277
1. Supravegheat de-un ochi fără pupilă.....	277
2. Pata de cerneală	281
3. Un compendiu de întrebări.....	283
4. Poeme în extensie.....	289
5. Doinaș și „rolul” Marelui Închizător.....	291
6. Absența femeii	296
E. Elegiile	302

A. În „duminica” lui Rainer Maria Rilke	302
B. Dialog târziu cu Nichita Stănescu.....	308
III. Nupțiile fragmentului	325
1. Jubilație a formelor	326
2. Intrigă între destin și biografic	332
3. Starea de ambiguitate.....	335
4. Poemul ca roman de oglinzi	337
5. Spațiul poemului – „un câmp de studiu”	341
6. Serii ale realului.....	345
7. Considerații generale.....	352
 IV. ADDENDA	 357
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ ȘI REVISTA	
POESIS – SATU MARE	357
I. Elogiu pentru Szilagy Domokos (1993)	
și problematica traducerii.....	358
a. Prima vizită: 1993, dezvelirea bustului poetului Szilagy Domokos.....	358
b. Despre natura „amoroasă” a traducerii	359
c. Despre măști, poetul „simulator” și „ființa plurală”	360
II. A doua vizită la Satu Mare - 1997. Colocviul: „Poeți români contemporani. Ștefan Aug. Doinaș - 75 de ani.”	
Decernarea Premiului Poesis pentru Opera Omnia....	365
a. Jurnalul festivităților.....	365
b. Idei, atitudini, riposta autorului față de imaginea <i>poetului</i> prezentată în comunicări.....	367
c. Refuzul etichetei „clasic în viață”. Disponibilitatea spre poetul simulator. „Construcția în auz.”	372
III. Ștefan Aug. Doinaș	
în revista „Poesis” (1990 - 2009).....	376
 Anexe.....	 381

I. CONJURAȚIA „LOCULUI PRIVILEGIAT” ȘI „TIPARELE ETERNE”

„... O înclinație spre impersonalizare mă bântuie mereu, indiciu desigur al unei anumite „crize de inspirație”, dacă nu și al unei structuri. De altfel, biografia mea imediată a fost, aproape întotdeauna, absentă dintr-o operă care a vrut să fie, astfel, poate cu îndârjire, *image*, adică prezență ireductibil artistică, și nicidecum *semn* al „căptușelii” dincolo de ea ...”.

(Ștefan Aug. Doinaș, 1985)

1. Majestuos, aristocrat al atitudinii, Ștefan Aug. Doinaș mi-a părut întotdeauna, asemeni unui pisc: nu îl poți gândi lucrat din pietricele... Poate de aceea nu mi l-am putut închipui *mai tânăr* sau *mai în vârstă*: **timp** și **biografie** sunt o supremă sinteză a activității spiritului doinașian ocultată de scriitura sa.

„De altfel, biografia mea imediată a fost, aproape întotdeauna absentă dintr-o operă care a vrut să fie, astfel, poate cu îndârjire, *imagine*, adică prezență ireductibil artistică...” spune undeva poetul.¹ Acest **deficit de biografism** (înclinația mărturisită „spre impersonalizare”), lipsa asperităților, a poticnirilor incube, i-a conferit poetului „combustia unei singure vârste” – a maturității solare, a diamantului. În această teribilă incandescentă nu vedem oxidarea, forjarea, tortura elementelor, ci o conjurație a unor secrete minerale de a exprima formele imperfecte: „eu sunt cel ce schimb/mocirla construită – într-o epură de litere – mai tragică, mai pură – /a invizibilelor temelii” (*Neguțătorul de crăpături*). Athanorul poemului nu e atât ardere care *consumă* cât un viespar care *clocește* noi litere – semne secrete, rune care pot cristaliza vibrațiile strigătului uman sub absurditatea astrelor. „Poezia este entuziasmul cristalizat” (Alfred de Vigny) poate spune, oricând, poetul, și chiar a spus-o în diferite feluri încercând să ne blocheze intrarea *spre biografic*: „Singura biografie a poetului – am mai spus-o – e biografia spiritului său. Restul e anecdotă fără nici o valoare...”²; sau *spre un topos* concret al naturii satului de origine: „... de multe ori poezia mea originală este replică la un anumit act de cultură care a venit din altă parte și care m-a stimulat. Cum să spun? O poezie

---

¹ O precizare, poate de prisos, notă care precede un grupaj de versuri (*De-o copită stelară; Hobby; Sapă sapă; Zodie inversă; Alaiuri*) în revista „Steaua”, nr. 5, aprilie, 1985.

² „M-am născut de două ori”, dialog realizat de Romulus Diaconescu, „Ramuri”, nr. 4 – 5 – 6 (aprilie – mai – iunie) 1996, p. 6.

de un anumit tip, fie că este vorba de o formă fixă de poezie, m-a stimulat mai mult decât un cântec de ciocârlie...”³.

2. Dar poezia nu apare precum vinul, pe mesele noastre, gata fiert: „Ca o furtună șade vinul în pahar” spune un vers din *Defăimarea liniștei*. E o licoare care lucrează în noi, care își primește puterea doar pe măsură ce intră în combinație cu tăriile alchimice ale febrei trupului uman. Poemul întreg devine o limfă în care se tocesc toate cuvintele. Nu emoția e autentică, ci fantezia imaginarului, disponibilitatea spre „multiplu”, un imaginar „funciarmente artizanal” (Jean-Pierre Richard): „Ochiul multiplu leagă toate punctele zării” (*Cuvântarea scribului*). Imaginarul lui Doinaș este consubstanțial culturii, este „ochiul multiplu” care „leagă toate punctele zării” (*Cuvântarea scribului*), de aceea ne atrage într-o conjurație în care cuvântul este potență, ca într-o „cununie panteistă cu elementele” (V. Nemoianu): „Mă crezi un prag, dar ești în oglindă” – *Oedip și Sfinxul*.

Faptul că încercăm să descifrăm o *biografie* la un scriitor care nu s-a vrut decât *operă* presupune câteva riscuri: e doar o carcasă opera? O mască pentru carnavalul lumii? Sau o cămașă de zale pentru protecția fragilității ființei?

„... Cresc, undeva-prin mine, înalte ierburi moi.

Eu ca un melc lunatec dospit din gelatine

iau forma căsuței pe care-o port cu mine

și fără nici o noimă stau adormit sub ploi...”

(*Echinox de tinerețe*⁴)

Sau continuând cu întrebarea fundamentală pentru orice biografie: putem detecta la Doinaș acea „experiență care lasă urme” în „devenirea unui destin” („l'inscription dans le devenir d'une destinee”) – cum o numește un teoretician al

³ Restituiri, Ștefan Aug. Doinaș în dialog cu Mircea Iorgulescu (1997), în „România literară”, nr. 22/8 – 14 iunie 2005.

⁴ Apărută în „Universul literar”, 1942, nr. 19 (9 mai).

„funcțiilor autobiografiei” – Georges Gusdorf. „Liniile vieții” care l-au marcat pe Doinaș, **poetul**, nu sunt ușor de citit. Dintr-o arie a conceptului hermeneutic „Erlebnis” – ca „rețea” de experiență (trăită) – le-am căuta în **prima lui natură** (copilăria și mediul din Caporal Alexa), sau în ceea ce el însuși a numit **a doua natură** – „a doua naștere”: Cercul Literar de la Sibiu?

După definițiile date de W. Dilthey, „Erlebnis” poate avea atribuțiile unui instrument conceptual și ne poate indica energii matrice în dezvoltarea unei vieți: „un eveniment” devine **Erlebnis** atunci „când n-a fost numai trăit, ci, odată trăit, exercită o influență particulară”. Pe acest fundament (în lucrarea sa din 1905 – **Das Erlebnis und die Dichtung**) el vede dezvoltându-se „darul vizionar al poetului” care ridică – în opera sa – „o întâmplare la rangul de fapt semnificant”⁵.

Cât l-au influențat copilăria și toposul ei pe Ștefan Aug. Doinaș? Răspunsul nu e ușor de dat: poetul și-a rețezat (fără nici o urmă de ocultare) orice legătură, comunicare între cele două euri (pe care Proust le vedea în completitudine): *eul profund* și *eul biografic* (eul superficial). „Zestrea socială și genetică „de tip Biedermeier” nu este „în primul rând artistică”, spune răspicat primul său biograf, Virgil Nemoianu (prieten de familie)⁶. Aceste lumi („lumea sătenilor lui Slavici – fostul Cherechi, azi Caporal Alexa, este apropiat de Șiria și Arad), ca un „vast rezervor sau bazin ardelean din care s-au ivit (gata armați) atâția dascăli filologi și oameni de stat, mânduitori ai tehnicii și ai economiei, descoperitori și înțelepți”, autorul monografiei îi găsește câteva trăsături care pot constitui un fond genetic: raționalismul, deschidere fără teamă spre Europa,

⁵ În Wilhelm Dilthey, **Trăire și poezie**, Editura Univers, București, 1977, pp. 204-208.

⁶ Virgil Nemoianu, **Surâsul abundenței**. Cunoaștere lirică și modele ideologice la Ștefan Aug. Doinaș, Editura Eminescu, București, 1994, p. 211. Pe tot parcursul lucrării vom utiliza citate din ediția a II-a, revizuită și adăugită, 2004, Editura Fundația culturală Secolul 21, București.

optimismul seriozității, credința în progres, obsesia problematicii limbajului: „Tocmai de aceea sunt călduros primite raționalismul umanist, romantismul iluminat Biedermeier, pe care doctrina cu virtuți idilice a școlii transilvane târzii îl propovăduia. În fine, paradigma comună zonelor centrale și est-europene a învățaturii de carte, ca ethos eliberator și arbitru social este adoptată entuziast în Transilvania de toate naționalitățile”⁷.

Este interesant însă de văzut cum se raportează la acest spațiu original poetul. Reținerea, tăietura oblică, lipsa de aderență față de mediul social sunt o notă comună în toate referințele sale din varii perioade. Privirea spre trecut nu pare a țâșni niciodată „din pivnițele eului” (formula e a lui Al. Cistelean), ci din pliurile unei lucidități asumate: „ca un act de liberă și deliberată alegere: cu un nou și pretențios material, cel al culturii prelucrate axiologic, el decide să se refacă pe sine însuși, aidoma”⁸. A lua în posesie amintirea devine la Doinaș o re-facere, o re-naștere conștientă: „Doinaș era un om care s-a « reinventat » de mai multe ori” – spune V. Nemoianu⁹. Nici o urmă de mitizare a mediului și a valorilor culturii tradiționale ardeleni în evocările poetului. „Sunt ele hrana creatorului?” se întreabă el. „Uneori da, alteori nu. Pentru mine ele acționează ca niște *drojdii*, fără de care imaginația mea nu poate să fermenteze și să crească.”¹⁰

3. Rare sunt imaginile așa-zis „memorabile” din evocările satului copilăriei. Amintirile sunt, de regulă, recuperări ale unui „paradis pierdut” nu prin puterea de-a corecta, de-a înfrumuseța

⁷ *Idem*, p. 218.

⁸ *Ibidem*, p. 222.

⁹ V. Nemoianu: „*Doinaș e atât de important în lupta sa cu limba română încât va fi aproape imposibil de ocolit în viitor*”, interviu cu Daniel Cristea-Enache, „Adevărul literar și artistic”, 4 iunie 2002.

¹⁰ Eugen Simion în dialog cu Ștefan Aug. Doinaș, *Doinaș - 75*, în „Caiete critice”, nr. 3-4, 1997, p. 37.

trecutul, ci prin puterea de *a-l retrăi* măcar pentru o clipă. În toate evocările sale Ștefan Aug. Doinaș pare a sta după un perete de sticlă: valurile timpului se răsucesc și izbesc în fața ta, dar nu te atinge fiorul lichid al nici unui strop. Copilul de țărani¹¹ nu are efuziuni lirice cât **a neconcordanței** dintre conștiința unei perspective a trecerii, a neconcordanței dintre viziunile la care poate avea acces. O vagă decupare a unui „portret” al mamei – Florița Laza (1900-1964) – am găsit-o în dialogul cu E. Simion: „Lumea din care provin, satul ardelenesc, nu mai există azi. Era un univers în miniatură, perfect constituit, cu ethosul lui aparte, cu tradiția lui foarte puternică, cu prejudecățile inerente, care – toate – în mine au lăsat urme. Faptul că mama mea, o țărăncă socotea că *nu se face* ca o gospodină adevărată să iasă la odihnă pe lavița din fața casei decât duminica după amiază (pentru că, în restul timpului, are treburi ce nu pot fi amânate) spune mult. Mama mea era, poate, o excepție, dar tocmai excepțiile dau măsura nobilă a unei vieți.”¹²

Despre tatăl său poetul ține să amintească doar orientarea sa liberală.¹³ O descriere mai atentă ne-o dă un fost coleg de liceu la Arad, Andrei Călin Mihăileanu: „Colegul nostru Ștefan Popa provenea dintr-o familie de țărani strict autentici. Tatăl său era bine văzut și respectat de consătenii săi, motiv pentru care a fost ales primar al comunei în anii '30, în perioada de guvernare liberală. Cu ocazia sărbătoririi Crăciunului, o tradiție instituită de directorul liceului „Moise Nicoară”, Ascaniu Crișan, exponent de seamă al intelectualității

¹¹ Gospodăria din Caporal Alexa (fostul Cherechi) unde s-a născut are toate datele unor „oameni înstăriți” – casă, curte, grajd, colnă – șură – grădină cu căpițe de fân, paie și pupuri de tulei.

¹² E. Simion, *art. cit.*, p. 37.

¹³ Augustin Popa (1897-1974) provine din țărani din Comlăuș (Sântana). O vreme a fost primar al localității. Ca orice țăran cumpătat nu a văzut cu ochi buni îndreptarea spre literatură a fiului său: „*Nu știu ce-o să faceți voi cu literatura voastră: din ce o să trăiți? Nu m-a ascultat Ștefan. V-ar fi stat și vouă bine cu o meserie bună, în rând cu oamenii*” (cf. Deliu Petroiu, *Cartea prietenilor mei*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006, p. 143).

arădene, consta din invitarea unor familii de țărani din comunele situate pe raza județului Arad, ale căror odrasle erau elevi ai liceului. Printre aceștia se afla și Popa – senior, care era tratat cu toată deferența de către „diri” (cum era poreclit în jargonul școlăresc Ascaniu Crișan), răspunzând la rândul său cu un comportament lipsit de sofisticare și aducând atât prin straiele țărănești, cât și prin limbajul rural, culoarea de autenticitate așteptată...”¹⁴.

Mult mai emblematică pare să fi fost pentru poet mătușa dinspre linia paternă, Ileana Popa, care nu avea copii, în casa căreia putea citi și scrie în liniște: „Eu am trăit însă de mic copil în două case: în casa în care stătea tata și mama, și pe urmă și fratele meu, și într-o casă a mătușii mele, la sora tatălui meu, care nu avea copii. Cel mai mult am petrecut acolo, la mătușa, unde, de asemenea, prin ograda ei, în grădina ei îmi plăcea să mă plimb. Apoi, după ce am devenit adolescent și începusem deja să scriu, acolo, la mătușa am găsit și camera necesară pentru această îndeletnicire. Știți, țăranii au obiceiul să aibă o odaie căreia îi spun odaia cea nouă, în care nu se intră, nu se lucrează. În acea odaie nouă am avut biroul meu de lucru și mărturisesc că era extrem de plăcut, întrucât găseam liniștea necesară primelor lecturi”¹⁵.

Hotărât, „cercu-acestei nașteri” are în evocările poetului abia câteva semne fugare: grădina cu pomi pe sub care se plimba, merii pe care a încercat să-i altoiască, învățătorul Gheorghe Moga, preotul Nicolae Stan, care i-au dat o educație foarte serioasă. „Oare se cade-atunci să bântui locul,/ ce n-a-nțârcat? Să sug aici din nou/ la ugere celeste?...” (*Elegia*

¹⁴ Andrei Călin Mihăileanu, *Amintiri despre adolescența lui Doinaș*, în „Adevărul literar și artistic”, 25 iunie 2002.

¹⁵ *Templul memoriei*, Ștefan Aug. Doinaș în dialog cu Emil Șimăndan, Fundația Culturală „Ioan Slavici”, Arad, 1998, p. 13. Ulterior, în 2003, va apare la aceeași fundație o ediție adăugită, cuvânt înainte de Ion Pop și cap. „Întoarcerea acasă”, Jurnal arădean, 2001, cu secvențe ale decernării Titlului de Doctor Honoris Causa la Arad, a vizitei la Episcopia Aradului și la Școala din Caporal Alexa.

zilei de naștere, 26 aprilie 1998). Are dreptate V. Nemoianu: **Ștefan Aug. Doinaș s-a „reinventat” mereu prin cultură.** Cel care spunea că „poezia fiecărui poet este o mască personală a adevărului comun al poeziei” s-a considerat un artizan al „voinței de-ași asuma un Destin și de-ai rămâne fidel”¹⁶.

4. Cele mai multe interviuri vor fi seci și vor repeta, aproape, aceleași sintagme:

„M-am născut de două ori: o dată, ca prunc de țăran într-un sat din Crișana; a doua oară ca intelectual și scriitor în „Cercul literar” din Sibiu. Am fost un pom pădureț înzestrat, căruia abia altoiul i-a determinat (a doua?) natură...”¹⁷.

Sau:

„Pe scurt: m-am născut fizic, în Caporal Alexa la 26 aprilie 1922, m-am născut a doua oară, spiritualicește, în „Cercul literar” din Sibiu. Ceea ce mi-a dat satul a hrănit mereu ceea ce mi-a dat Sibiu...”¹⁸.

Sau:

„...Da, am avut parte de o „a doua naștere” (am mai spus lucrul acesta): în cadrul „Cercului literar” din Sibiu a avut loc adevărata mea „naștere întru cultură”...”¹⁹.

Sau:

„Cred că este important să repet propoziția pe care am spus-o nu știu de câte ori: *„eu m-am născut a doua oară, spiritual, în cadrul acestui Cerc literar”*, când s-a produs marea schimbare a tânărului care venise de la Arad, cu o cultură precară, și când, datorită acestui mediu, datorită vecinătății lor, datorită laboratorului pur filosofic și literar în care mă afluam împreună cu prietenii mei, am putut să devin ceea ce am

---

¹⁶ „Un dram de resemnare condimentează bucatele mele”, interviu de Magdalena Popa Buluc, în „Curentul”, sâmbătă 20 - duminică 21 aprilie 2002.

¹⁷ Art. cit., „Ramuri”, nr. 4 - 5 - 6, 1996.

¹⁸ Art. cit., „Caiete critice”, nr. 3-4, 1997.

¹⁹ Șt. Aug. Doinaș, interviu al redacției „Euphorion”, anul XIII, nr. doi, aprilie/mai/iunie, 2002, pp. 16-17.

devenit. Spun, în mod absolut categoric, că fără ei nu aș fi devenit ceea ce sunt...”²⁰.

Dar, nu-i așa, interviurile lui Doinaș aduc ca o umbră difuză, un secret mărturisit târziu. Scriitorul este deja împlinit în faptă (operă) iar evocarea nu e decât o cufundare în timp ca o nouă posibilitate, un nou act de a re-trăi, de a re-face destinul:

„Trecut, prezent și viitor – acestea
sunt numai fluxuri care se-mpletesc
în mine. Când am să rostesc povestea
urzelii lor voi fi un clovn grotesc
sau un martir cu glas ce nu se curmă
odată cu suflarea lui din urmă...”

(*Elegia zilei de naștere*)

A se menține în sinele autentic, în „existența autentică” (M. Heidegger) este toată strădania doinașiană. Proust, care vedea acea unitate între eul profund și eul biografic spunea că personalitatea este „asemenea unei oglinzi”. Oglinda nu este însă numai ceea ce ea ne arată, ci și magia aliajului ei care îi conferă proprietatea de răsrângere, transluciditatea cristalelor. La fel, în apele râurilor dacă nu există prundul nămolos de pe fund, nu te poți oglindi.

Toată arta eflorescențelor „savante” ale rimelor lui Doinaș, luxurianța culturalului, religia sa de „voluptuos al curbilor și sferelor” (Al. Cistelean), solemnul sculptural, forja corespondențelor, toată această oglindă de semne aurifere n-ar putea să reflecte nimic dacă în substratul ei n-ar fi prundul „formelor originare” al satului. Chiar și evantaiul „măștilor”, multiplicitatea eului o confirmă prin *fulgii dropiei* din câmpie:

²⁰ Ștefan Aug. Doinaș, *op. cit.*, pp. 24-25.

Există undeva un câmp, sub soare
în care-un pui de dropie mă-ngână.

Metamorfoză! Legea ta bătrână

O-ngăduie-ntre holde să măsoare

ce-am fost, ce sunt și ce voi fi. O mână

de fulgi mi-e consistența, o ninsoare

de zboruri altele tot timpul. Oare

nu port eu șapte măști pe săptămână?

Integru, eu plural, identitate!

Mai dăinuie sub tine-o entitate

capabilă-a mă confirma-ntre dropii

ca dropie? În zarea cânepie

eu las să putrezească pe câmpie

punctul ca de fum al unei còpii.

(Metamorfozele, V)

Teza pe care o susținem în prezenta lucrare este că **„tiparele eterne” din poetica lui Doinaș sunt dintr-un areal rural**. Trebuie să ai orbul găinii ca să nu vezi că adevăratul **decor** din poetica sa își are corespondența într-o sorginte rurală a arhetipurilor, a ritualurilor care i-au îndreptat imaginația spre **spectacolul** formelor, spre ceea ce a numit mai târziu – într-o descendență blagiană și goetheană – „muma tiparelor, sora cea trează a Naturii” (*Strofe pe dig*). Nu e deloc un „abuz interpretativ” a insista asupra rolului important pe care îl joacă **fondul rural la un poet al culturalului**, al taumaturgiei cuvântului, al echilibrului epicurian care cultivă „efigia lucrurilor” (V. Felea). Într-o notă din 1972 chiar poetul ne obligă să dăm o altă atenție stării de potențare neîntreruptă a „matricei stilistice” care condiționează o „dublă îmbogățire a sferei lirice”: „Păstrarea unor forme tradiționale ale poeziei nu înseamnă prizonierat al tradiției uscate și reci: înseamnă doar recunoașterea unui principiu poetic adevărat de veacuri – acela

că lirismul este o substanță, că producerea lui implică o disciplină a spiritului, că el răsfrânge o ordine interioară a artistului, că e oglindă a macrocosmosului...”²¹.

Tiparele din arealul rural – *copacul, bufnița, roua, roiul de albine, cerbul, ghinda, luna, zmeurișul, caii, trestia, mistrețul, frunzișul pădurii, grâul, cânepa, râul, nămolul, drumul, șarpele, furnicarul*, etc. etc. – îi stau la îndemână precum niște stâlpi pe care imaginația se agață ca un roi de albine. Ca să poți trece dintr-un registru în altul al semnificațiilor îți trebuie câteva „semne” stabile, „semne ale eternului”. Are dreptate Marin Bucur așezându-l pe poet „ca tot omul simplu, al naturii, într-o durată a lăuntrului semnelor”. Doinaș își „clădește propria sa lume, închipuindu-și-o pe aceea ascunsă sub acoperișul aparențelor semnelor”. Criticul are în vedere „manifestul” lui Doinaș (din *Habeat corpus poeticum*) constituit pe principiile „*ius poesias*, ca un *ius vital* și *ius divinum*, prin care „ceea ce moare de la natură, învie din puterea poeziei”²². Imaginația ar fi, în acest caz, o re-întoarcere la origini. Astfel că fondul rural stă la baza unei noi proiecții asupra realului, viziunea nu are un limbaj propriu – trebuie s-o redai prin cuvântul existent în limbajul de zi cu zi. Numai prin ardere nisipul devine oglindă.

Fără să fie prezent în evocări frenetice, satul, cu inepuizabilul său rezervor de forme ale esențelor, stă după „sticla mată” a intelectualului scorțos, fără efuziuni, precum izvorul fântâniei sub stratul de pământ. El i-a dat acea **substanțialitate** a tiparelor din imaginarul doinașian, acea „dispoziție apolinică” – cum îi va numi Gh. Grigurcu expresionismul – ca **centru** *sui generis* al cosmosului:

„Aici am fost întotdeauna-n centru.
Cu ochiul spânzurat de-o stea, eram
prea-nlănțuit pe verticală pentru

²¹ *Poezie și modă poetică*, Editura Eminescu, București, 1972, p. 110.

²² *Poezie – Destin – Dramă*, Editura C.R., București, 1982, pp. 265-266.